

**Den nuvarande eurokrisen är inte den första. Folkomröstningen om EMU måste respekteras : regeringen får inte binda kronan till euron - svenska politiker måste göra klart att en tvångsanslutning till euron från EU:s sida är ett övergrepp på demokratin och oförenligt med ett fortsatt EU-medlemskap.**

## **1. Den nuvarande eurokrisen är inte den första**

Partiledarskiftet innebär ofta ändrad politik, åtminstone i retoriken. När det gäller euron märktes detta tydligt efter skiftet från Mona Sahlin till Håkan Juholt. Med Stefan Löfven som ny partiledare har det blivit en återställare. Det framgår av en intervju i Dagens arena. Dagens Nyheter skrev under rubriken **Löfven markerar för euron** : ”I en lång intervju i Dagens arena gör S-ledaren Stefan Löfven en viktig markering om Sverige och euron. Borta är tiden då Tommy Waidelich uteslöt medlemskap 'under min livstid'.

I stället konstaterar Löfven att finanskrisen inte bara är eurons fel: 'Utifrån den situation vi hade i samband med folkomröstningen tycker jag att det var rätt att argumentera för ett svenskt medlemskap. Men om vi ska införa euron måste den ha ett folkligt stöd och därför är frågan hypotetisk.' ” DN 24/6 -12

Detta ger anledning till att närmare skärskåda situationen för valutaunionen EMU år 2003, då svenska folket sade Nej till EMU med bred majoritet. Men de första lärdomarna om den instabilitet som den europeiska valutan innebär vanns redan 1992 vid bindningen av nationella valutor till den valutan i den europeiska växelkursmekanismen (ERM), vilket slutade med närmast en ekonomisk katastrof för Sveriges och andra länders del, vilket har berörts tidigare på vår hemsida men tål att något utförligare redogörs för. Det fanns all anledning, att redan då ifrågasätta ett svenskt medlemskap i valutaunionen EMU i en situation med fria kapitalrörelser och en fast växelkurs till den europeiska valutan som låser penningpolitiken, varvid stabiliseringspolitiken förlorar viktiga instrument, vilket är ödesdigert i en tid med ekonomiska obalanser.

### **1.1 Den europeiska valutakrisen 1992 – 1993 : det svenska fallet**

Under senare delen av 80-talet och början av 90-talet hade i Sverige införts fria, oreglerade kapitalrörelser, en kraftig marginalskattesänkning, minskning av progressiviteten i skattesystemet som spädde på en inflatorisk utveckling med uppbyggnad av en fastighetsbubbla.

I maj 1991 under regeringen Carlsson bands kronan till euron (ecun som den då hette). Hösten 1992 blev de finansiella obalanserna uppenbara och likaså svårigheterna att upprätthålla de bundna nationella valutornas fixerade centralkurser med avvikelse på högst plus-minus 2,5 procent i förhållande till euron i den europeiska växelkursmekanismen (ERM). Flera länder lämnade den fasta växelkursen och lät den nationella valutan flyta fritt.

Men regeringen Bildt, som efterträtt regeringen Carlsson efter valet 1992, hörde till de mest ståndaktiga. Med upptill 500 procents ränta och stödköp av svenska kronor med valutareserven som insats försökte man försvara den fasta växelkursen. På en vecka spenderade man 160 miljarder i de fåfänga försöken att upprätthålla anpassningen till euron.

Regeringen Bildt och S enades ”om ett krispaket. Det räckte inte. Ett nytt förhandlades fram. Det

räckte inte heller. Det nya hann aldrig bli färdigt förrän det var för sent.” SvD 6/12 -11 ”På eftermiddagen den 19 november 1992 beslöt Riksbanken, under ledning av Bengt Dennis, att upphöra med sitt försvar av den fasta växelkursen mellan kronan och ecun. Dramatiken illustreras av att statsminister Carl Bildt vid en tv-sänd presskonferens bara någon timme tidigare kraftfullt försvarar den fasta växelkursen.” SvD 6/12 -11

Sedan den 19 november 1992 flyter kronan fritt och den sjönk snabbt ca 25 procent, vilket förbilligade svensk export för utlandet i samma utsträckning och på så vis stimulerades produktion och sysselsättning i Sverige. När riksbankens ränta frigjordes från försvaret av den fasta växelkursen, kunde den sänkas och på så vis stimulera investeringarna. De ekonomiska hjulen kunde börja rulla igen efter att tusentals företag gått omkull eller fått inskränka och massarbetslösheten bredd ut sig. Veckans Affärer uppskattade, att arbetslösheten ökade med 5 procentenheter i spåren av den fasta växelkursen.

Återställandet av de 160 miljarderna i valutaservan som spenderades under en vecka för att upprätthålla den fasta växelkursen till euron genom stödköp av svenska kronor kan uppskattas ha kostat skattebetalarna ca 40 miljarder. Hur ansvaret för den exakta notan ska fördelas mellan Bildtregeringen och Carlssonregeringen finns det många svar på. Men att ansvaret finns för båda är klart. Andra länder, t ex Storbritannien lämnade den fasta växelkursen betydligt tidigare, vilket underlättade den ekonomiska återhämtningen. I en söndagskrönika med rubriken **Dags att skingra myterna om det svenska 1990-talet** på en ledarsida skingrar inte Dagens Nyheter precis myterna om det politiska ansvaret för 1990-talskrisen. Bildtregeringen skuldbeläggs inte alls utan snarare frikänns : ”Lika fel var det att skuldbelägga den dåvarande Bildtregeringen för det statsfinansiella moraset.” ... ”Det är lika lite slösaktiga sydeuropéer som ensamma ligger bakom eurokrisen som det en gång var välfärdsstaten eller Bildtregeringen som orsakade 90-talsdepressionen.” DN 17/6 - 12

Den europeiska växelkursmekanismen, ERM1, förvärrade de ekonomiska obalanserna i Europa. ERM1 kan sägas ha havererat den 2 augusti 1993 under marknadens tryck, vilket den gemensamma kommunikén då från EU:s finansministrar och centralbankschefer är ett uttryck för: ” Vi har beslutat att som en rent temporär åtgärd vidga fluktuation marginalerna i ERM till plus-minus 15 procent. Beslutet ska ses som en kortsiktig övergångslösning, framtvungad av stora spekulationer.” SvD 6/12 -11 En omöjlig skvader mellan en fast och en rörlig växelkurs hade skapats. Det ekonomiska fiaskot med den fasta växelkursen till euron på 90-talet låtsas inte det politiska etablissemanget om.

## 1.2 Stabilitetspakten havererar 2003

Stefan Löfven försvarade sitt ställningstagande för ett Ja till valutaunionen EMU och euron i Arenaintervjun på följande sätt : ”Utifrån den situation vi hade i samband med folkomröstningen tycker jag att det var rätt att argumentera för ett medlemskap.” 90-talsfarenheterna borde tala emot, vilket berördes i föregående avsnitt. Folkomröstningen ägde rum 2003 och situationen då borde ha tänt en varningslampa.

Maastrichtfördraget kom EU:s stats- och regeringschefer överens om den 10 december 1991 och trädde i kraft 1993 efter att danskarna först röstat Nej i juni 1992. Men ett Nej i EU från folket betyder ingenting. Det är bara att rösta om tills det blir ett Ja och det blev det.

EU:s medlemsländer skulle anpassas till en och samma ekonomiska och penningpolitiska mall och det skulle ske i tre etapper, där den tredje etappen innebar fullbordandet av valutaunionen EMU. Medlemsländerna skulle uppfylla en rad sk konvergenskriterier. Bl a skulle underskottet i de offentliga finanserna vara högst 3 procent av BNP (Bruttonationalprodukten) och den offentliga skuldsättningen vara högst 60 procent av BNP. De som uppfyllde villkoren den 31 december 1998

skulle ”återkalleligen” binda sin valutor till euron och då europengarna infördes 2002 också helt ersätta de nationella valutorna med de nya pengarna enligt den bestämda centralkursen för varje land.

Då europengarna infördes smattrade champanjekorkarna i de överdådiga lokalerna och fyrverkerierna briserade. Hyllningarna till den stabila euron i medierna ville inte ta slut. Det var ett skådespel för folket. Visserligen muttrades det bland vanligt folk att det blivit dyrare med euron i de länder som infört den nya valutan. De rösterna överröstades av hyllningskören.

Till Maastrichtfördraget hade knutits den s k stabilitetspakten, som senare döptes om till stabilitets- och tillväxtpakten, för det låter bättre. Stabilitetspakten stipulerade, att euroländer skulle årligen lägga fram stabilitetsprogram och medlemsländer fria från euron konvergensprogram som visar hur de uppfyller konvergenskriterierna och vilka åtgärder som vidtas för att uppnå målen.

Stabilitetspakten innehöll också sanktioner för de länder som bröt mot konvergenskriterierna. Först skulle landet i fråga ställas i skamvrån för allmänt beskådande. Om inte det hjälpte, skulle utdömas böter med upptill 0,5 procent av landets BNP för överträdelser av villkoret att underskottet i de offentliga finanserna inte får överstiga 3 procent av BNP. Regeln om böter gäller inte medlemsländer fria från euron. Kommissionen och rådet av ministrar skulle granska programmen, följa regelverket och vederbörligen utdöma böter för att stabiliteten skulle upprätthållas i eurozonen.

Varken medlemsländerna eller Europeiska centralbanken(ECB) får enligt Maastrichtfördraget finansiellt stödja medlemsländer som kommit i ekonomiskt trångomål. Böterna från EU, höga marknadsräntor på lån i form av statspapper och i sista hand en statsbankkrutt skulle verka självsanerande i tid för landet i fråga var tanken, som saknar realism.

Vad hände efter europengarna och champanjen 2002 ? Nästa år, 2003, kom baksmällan. Svenska Dagbladet har i reportaget **Spelet om euron** utförligt redogjort för vad som hände. EU:s största länder Tyskland och Frankrike kämpade med ”nolltillväxt och rekordhög arbetslöshet som följd” respektive ”en utdragen recession” : ”Resultatet kom 2003 – de båda länderna lät sina budgetunderskott öka till en bra bit över gränsen på 3 procent.

Tysken Otmar Issing, var på den här tiden chefsekonom på ECB och satt i bankens direktion. Han skriver i sina memoarer att det var deprimerande att se hur Frankrike och Tyskland betedde sig.

- Länderna som hade skapat EMU, inte minst Tyskland som insisterat på stabilitetspakten, tog en yxa och slog sönder en av unionens pelare, skriver Otmar Issing. Han konstaterar också att Schröder 'helt skamlöst' skrivit i en debattartikel i Financial Times att 'Tyskland inte tänker låta sin ekonomiska politik dikteras från Bryssel'.

**Det Gerhard Schröder** syftade på var att Tyskland tillsammans med Frankrike helt enkelt stoppat den process som EU-kommissionen dragit i gång mot de båda medlemsländerna för att de brutit mot pakten.

Fransmannen Michel Petite, som på den tiden var generaldirektör för kommissionens rättsliga avdelning, var den som hanterade ärendet.

- Jag ansåg att det de gjorde inte var lagligt, och det skrev jag naivt nog i mitt utlåtande. Det är alldeles uppenbart att Frankrike och Tyskland är direkt ansvariga för att även övriga länder ansåg att det var fritt fram att bryta mot pakten, säger Michel Petite.” SvD 4/12 -11

Resultatet blev följande. Stora och mäktiga länder som Tyskland och Frankrike kunde genom sitt

inflytande i rådet av ministrar sätta stabilitetspakten ur spel med påföljd, att även andra länder kunde bryta mot kravet på högst 3 procents underskott i de offentliga finanserna av BNP och även öka underskotten med resultat att den offentliga skuldsättningen i några länder blir ohållbara och marknadsröntorna på statspapper blir för höga och betalningsinställelse står för dörren och därmed instabilitet för europrojektet.

”Följden blev att även de mindre länderna lät sina underskott skena, och tittar man på statistiken så är 2003 också det år det börjar gå riktigt snett.” SvD 4/12 -11

När stabilitetspakten ställdes på prov 2003, fungerade inte regelverket. Det var inte realistiskt att tro, att systemet skulle hålla när det utsattes för starka obalanser, särskilt när dessa uppträdde i EU:s stormakter, som har stort inflytande.

Den pågående eurokrisen har, som många gånger visats på denna hemsida, givit åtskilliga prov på hur EU-ledarna fortsatt att vidtaga åtgärder som står i strid med EU:s fördrag. Följden har blivit att den ekonomiska krisen och sociala misären närmast permanentats i länder som Grekland, Spanien och Portugal. En ungdomsarbetslöshet på över 50 procent är ohållbar. Resultatet har blivit, att EU alltsedan det första sködlånet har successivt – i strid med Maastrichtfördraget – lastat av banker och andra privata placerare en del av deras innehav av riskfyllda statspapper på skattebetalarnas bekostnad i främst euroländerna, samtidigt som placerarna inkasserat riskpremierna.

Brotten mot Maastrichtfördraget 2003 var med andra ord en inledning till den pågående eurokrisen. Det mest anmärkningsvärda med ett deltagande i valutaunionen EMU är att man avhänder sig viktiga verktyg i den ekonomiska politiken som en självständig penning- och valutapolitik som kan anpassas specifikt efter såväl inhemska som utländska marknader. En egen styrränta och en rörlig valuta är speciellt viktiga, liksom koordinering dem emellan, med tanke på att ett land som Sverige säljer halva produktionen utomlands och valutaunionen EMU inte är ett optimalt valutaområde.

Utifrån den situation vi hade i samband med folkomröstningen 2003 fanns starka skäl att rösta Nej till euron och ett deltagande i valutaunionen EMU. Men praktiskt taget hela etablissemangen stod på Ja-sidan. Men svenska folket var klokare. Sverige röstade Nej den 14 september. Nej-sidan fick 55,9 procent. Nu vet vi också, att ett deltagande i valutaunionen EMU är mycket kostsamt för skattebetalarna i euroländerna.

## **2. Folkomröstning om EMU måste respekteras: regeringen får inte binda kronan till euron – svenska politiker måste göra klart att en tvångsanslutning till euron från EU:s sida är ett övergrepp på den svenska demokratin och oförenligt med ett fortsatt EU-medlemskap**

I slutet av januari i år inledde Dagens Nyheter en ny artikelserie om eurons kris och vägen framåt. Där står felaktigt, att Sverige uppfyller alla krav på att vara i eurosamarbetet /valutaunionen EMU/, men saknar rätten att stå utanför.

”Av de tio EU-länder som nu står utanför eurosamarbetet är det bara två som har rätt att stå utanför: Storbritannien och Danmark. Sju klarar inte inträdeskraven. Och så finns det Sverige som uppfyller alla krav på att vara med, men som saknar rätten att stå utanför.” DN 29/1 -12

Som tidigare påpekats inlämnar Sverige, liksom andra medlemsländer som står fria från euron, årligen konvergensprogram till EU om anpassningen till konvergenskraven som granskas av kommissionen och rådet tar ställning till. Av behandlingen av dem framgår att Sverige inte uppfyller villkoret om ”växelkursstabilitet” vid bindning av kronan till euron och därmed är inte Sverige

kvalificerat för att delta i valutaunionen enligt fördraget. Det betyder omvänt, att Sverige har rätt att stå fria från euron så länge Sverige inte uppfyller villkoren. Enligt **lagen (1998:1404) om valutapolitik** har regeringen enligt 9 kap. 12 § regeringsformen ansvaret för övergripande valutapolitiska frågor (1 §) och ”Regeringen skall besluta om det system som skall gälla för att fastställa kronans värde i förhållande till utländska valutor (växelkurssystem).” (2 §) Detta betyder också att för att resultatet av folkomröstningen om EMU ska respekteras får inte regeringen binda kronan till euron.

Det är riktigt, att Sverige inte har ett fördragsmässigt undantag från euron i form av ett särskilt protokoll som Storbritannien och Danmark. Visst är det önskvärt, att Sverige också kräver och får ett sådant formellt undantag. Även om kommissionens och rådets hitillsvarande praxis inte har inneburit att något medlemslands regering tvingats på euron, finns risken att så sker, så länge Sverige inte har ett sådant undantag. Faran är, att kommissionen med stöd av rådet engagerar EU-domstolen som förklarar att unionsrätten tar över både svensk lag och grundlag och att Sverige ska införa euron enligt Lissabonfördraget och att kommissionen tar över regeringens roll så att kronan binds till euron för uppfyllelse av alla villkor och stabilitet uppnås och därmed ett deltagande i valutaunionen EMU tvingas på Sverige. Även om den risken med hänsyn till praxis inte är överhängande, bör alla partier i riksdagen förklara att folkomröstningen om EMU ska respekteras och att ett övergrepp från EU:s sida på den svenska demokratin och vår rätt att själva bestämma över Sveriges valutapolitik är oförenligt med ett fortsatt EU-medlemskap.

Kaj Lidén  
ordf, Folkrörelsen Nej till EU – Botkyrka  
[www.nejtilleu.se/botkyrka](http://www.nejtilleu.se/botkyrka)